

Het

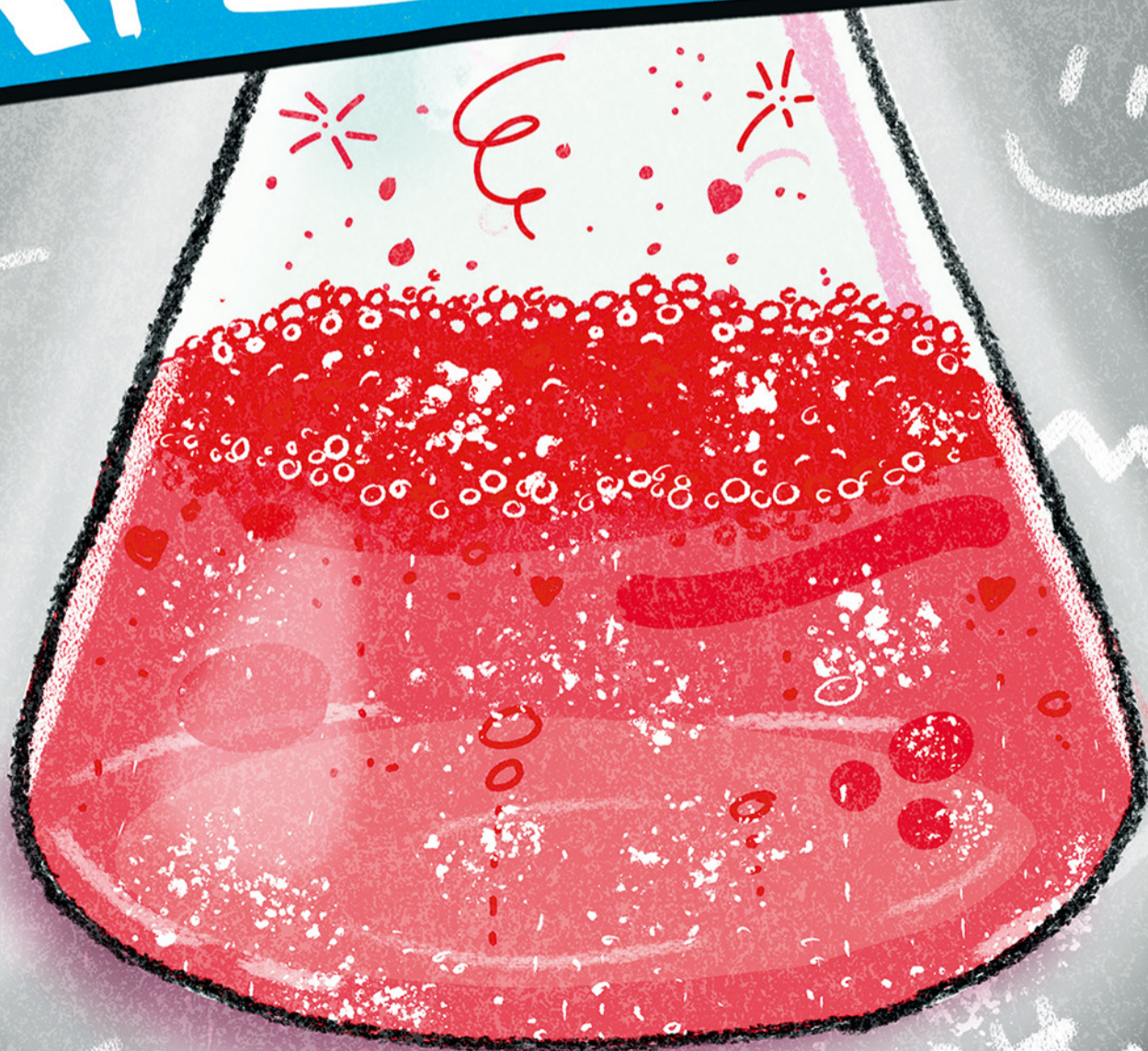
Avery

Shaw

KELLY
ORAM



eXperiment



JA!

😊

LOLO

OMG

LOLO



Proloog

Het volgende verslag is een wetenschappelijke studie naar het proces rondom het overwinnen van een gebroken hart en is mijn officiële inzending voor de Wetenschapsbeurs van de staat Utah voor dit jaar.

Mijn theorie is dat een gebroken hart veel overeenkomsten vertoont met wat iemand doormaakt wanneer een dierbare overlijdt. Het zou daarom logisch zijn dat de bekende zeven stadia van rouwverwerking (shock/ongeloof, ontkenning, onderhandeling, schuldgevoel, woede, depressie en acceptatie/hoop) iemand over de verwoestende effecten van een gebroken hart heen kunnen helpen.

In dit experiment zal ik mijn theorie bewijzen door je mee te nemen door die zeven stadia van rouwverwerking zoals ik ze heb toegepast op mijn eigen zwaargehavende hart. Mijn hypothese is als volgt: wanneer ik eenmaal al die zeven stadia heb doorlopen, zullen de scheuren en barsten in mijn hart genezen zijn en zal ik klaar zijn om weer verliefd te worden.

Aangezien ik, Avery Shaw – een doorsnee zestienjarige scholiere in Spanish Fork, Utah – overduidelijk niet onpartijdig ben op dit vlak en niet altijd in staat zal zijn tot het doen van onbevooroordeelde observaties, heb ik de hulp ingeroepen van een medeleerling van Spanish Fork High, Grayson Kennedy, als objectieve waarnemer. Anders dan ik heeft deze achttienjarige ster-basketballer en rokkenjagende societyfiguur geen enkel persoonlijk belang bij de uitkomst van dit experiment. (Hij doet het voor de extra studiepunten.)

We noemen dit project het Avery Shaw-experiment.



Shock en ongelof

Voor een goed inzicht in de shock die ik ervaarde toen Aiden Kennedy mijn hart brak, moet je iets meer weten over de ongewone omstandigheden van onze relatie tot aan dat moment.

Aiden en ik kenden elkaar al sinds onze geboorte. Onze moeders ontmoetten elkaar bij zwangerschapsyoga en werden meteen beste vriendinnen; ze hadden allebei dezelfde uitgerekende datum en allebei de neiging om over te geven tijdens de les.

Aiden en ik werden geboren op dezelfde koude winterdag: 11 februari 2006. Als baby's gingen we altijd naar dezelfde speelmiddagen en uitjes. Toen we wat ouder waren, gingen we naar dezelfde kleuterschool en vervolgens naar dezelfde basisschool en middelbare school. We hebben dezelfde vriendengroep, doen mee aan dezelfde buitenschoolse activiteiten en hebben zelfs onze verjaardag altijd samen gevierd.

Ik ben al jaren stapelverliefd op Aiden – maar ik heb dat nooit laten merken, en we zijn nooit iets anders dan beste vrienden geweest. Omdat ik weet dat jongens zich langzamer ontwikkelen dan meisjes op het gebied van de romantiek, wachtte ik geduldig tot Aiden er ook klaar voor was. Ik heb er nooit aan getwijfeld dat hij me op een dag zou zien als het meisje dat ik ben en me mijn eerste kus zou geven. Dan zouden we samen naar het examenfeest gaan en uiteindelijk zouden we meneer en mevrouw Aiden en Avery Kennedy worden. Zelfs onze namen passen perfect bij elkaar.

Afgelopen oudejaarsavond liet Aiden de bom barsten die mijn leven veranderde. Mijn moeder en ik waren in de kerstvakantie –

zoals elk jaar – met de familie Kennedy meegegaan naar hun idioot mooie appartement in Park City. Het was bijna etenstijd, en Aiden en ik keken naar een fascinerende documentaire over de effecten van steroïdengebruik op het menselijk lichaam.

‘Waar hangt je broer toch uit?’ Aidens moeder Cheryl stond in de keuken en keek fronsend naar de stapel borden in de spoelbak.

Grayson Kennedy is officieel niet mijn broer, maar daar stond ik niet bij stil toen ik de vraag van zijn moeder beantwoordde. ‘Die is een uurtje geleden naar de fitnessruimte beneden gegaan.’

‘Zonder shirt,’ voegde Aiden er snuivend aan toe. ‘Ik geloof dat de nieuwe huurders van 7B een knappe dochter hebben. Hoe noemde hij haar ook alweer?’

‘Whooty.’ Ik lachte.

‘Whooty?’ herhaalde Cheryl.

‘Die was voor ons ook nieuw. We moesten het opzoeken.’

Aiden citeerde monter de definitie die we op internet hadden gevonden: “Een wit meisje met een knap gezicht, een slanke taille en een stevig, fraai achterwerk.”

Cheryl slaakte een lange geërgerde zucht, maar ze klonk een beetje geamuseerd toen ze zei: ‘Waar haalt hij dat soort dingen toch vandaan?’

Alsof hij had gehoord dat we het over hem hadden, kwam Grayson door de voordeur binnen en beantwoordde zijn moeders vraag. ‘Sommige mensen hebben gewoon een gave.’ Hij beende de keuken in – nog steeds zonder shirt en nu glimmend van het zweet – klemde zijn moeder in een berenomhelzing en drukte een klapzoen op haar wang. ‘Hou van je, mam! Wat eten we? Ik ben uitgehongerd.’

‘Jeuw!’ Cheryl mepte hem van zich af. ‘Dat is walgelijk, Grayson! Ik heb je wel betere manieren geleerd!’

Grayson fronste. ‘Sinds wanneer is het ongemanierd om je moeder te omhelzen en te zeggen dat je van haar houdt?’

Cheryl zuchtte weer, maar ze glimlachte erbij en schoof haar oudste zoon een chocoladekoekje in zijn pruilende mond.

Sommige mensen zijn inderdaad begaafd. Grayson Kennedy was zo charmant dat hij elk meisje uit de kleren kon krijgen, en hij maakte daar regelmatig gebruik van, als de geruchten op school klopten.

‘Ik hou ook van jou, schat,’ zei Cheryl, ‘maar je stinkt. Ga douchen, alsjeblieft, en kom dan de afwas doen.’

‘De afwas?’ jammerde Grayson op weg naar de koelkast.

Gelukkig onderschepte Cheryl de melk voordat Grayson het pak aan zijn zweterige mond kon zetten, en ze gaf hem een glas. ‘Ja. De afwas. Het was jouw beurt om af te wassen na de lunch. Als je het voor het avondeten niet hebt gedaan, dan is de avondvaat ook jouw taak en hoeft Avery het vandaag niet te doen.’

‘Mooi zo,’ riep ik over mijn schouder vanuit de woonkamer. ‘Toe maar, Grayson, stel het nog wat langer uit.’

Grayson zag eindelijk Aiden en mij op de bank zitten. ‘En wat zijn de nerds aan het doen?’

‘Leren over steroïden,’ zei ik opgewekt. ‘Het interesseert je vast dat steroïdengebruik acne, testiculaire atrofie, verminderde sperma-productie, prostaatvergroting en gynaecomastie kan veroorzaken.’

Grayson keek me ontzet aan. ‘Gynaeco-watte?’

‘Vergrote borsten bij mannen,’ vertaalde Aiden. ‘Dus je kunt er beter mee kappen, anders moet je straks nog Avery’s beha’s gaan lenen.’

Ik hapte naar adem bij die verwijzing naar mijn ondergoed en gaf Aiden een mep op zijn schouder.

Achter me lachte Grayson. Ik wist dat hij met een weerwoord zou komen, maar ik weigerde naar hem te kijken. Even later voelde ik zijn warme adem in mijn nek. Hij fluisterde zachtjes, zodat zijn moeder hem niet zou verstaan. ‘Ik hou van gekleurde kanten beha’s, Aves. Ik denk niet dat jouw collectie me zou aanstaan.’

Ik schaamde me kapot. Grayson mocht dan bijna als familie voor me zijn, hij was nog steeds een van de knapste, populairste jongens op onze school. Dat hij het over mijn beha’s had met die lage, sexy stem waarvan een meisjeshart ter plekke kon blijven stilstaan, benauwde me. Bovendien had hij natuurlijk gelijk. Al mijn ondergoed

was van het eenvoudige witkatoenen soort.

‘Mam! Grayson zit Avery weer te pesten!’ Aidens uitroep haalde me uit mijn dreigende paniekaanval.

Grayson keek nog steeds naar me met die valse glimlach op zijn lippen, dus deed ik het enige wat ik kon bedenken. Ik snoof en deed alsof ik moest kokhalzen. ‘Ugh. Je moeder heeft gelijk. Je meurt echt. Ga alsjeblieft over iemand anders heen zweten.’

Grayson liep lachend terug naar de keuken, op zoek naar nog meer koekjes.

‘Hoe komt het toch dat je broer een wandelende hormoonbom is?’ vroeg ik aan Aiden. ‘Komt het door het vele sporten, denk je? Met al die krachttraining, het snowboarden en basketballen zal hij toch wel zo’n beetje vijftientig procent van de tijd vol endorfine zitten. Denk je dat daar een verband tussen is? Iets van hoe actiever de sportman, hoe groter de seksmaniak?’

Aiden haalde zijn schouders op. ‘Waarschijnlijk wel. Kijk maar eens naar de reputatie van beroepsatleten.’

‘Ha! Misschien moet dat het onderwerp worden van ons experiment voor de wetenschapsbeurs dit jaar.’

Aiden schonk me een vreemde blik. ‘En hoe zou je het testen van die theorie precies willen aanpakken?’

Ik dacht aan de praktische toepassing die nodig zou zijn voor zo’n experiment en begon meteen weer te blozen. ‘Daar zeg je wat,’ gaf ik toe, al was het idee om me samen met Aiden in het zweet te werken, en dat vervolgens nog eens te doen door wild te zoenen, bijzonder aantrekkelijk. ‘Maar we moeten binnenkort iets bedenken. De beurs is al in maart. We hebben niet veel tijd.’

Aidens hele lichaam verstijfde plotseling. Ik keek nog net op tijd naar hem om te zien dat hij een beetje groen werd. ‘Wat is er met je?’ Ik wilde grappen dat hij stoned leek van de steroïden of zo, maar hij zag er te aangeslagen uit om hem te pesten. Er was echt iets met hem, dus zette ik het tv-programma op pauze, ging rechtop zitten en schonk hem mijn volledige aandacht. ‘Gaat het wel?’

‘Ja.’ Aiden slikte. ‘Alleen... Daar wilde ik het nog met je over hebben.’

‘Waarover?’

Hij haalde diep adem en blies uit. ‘Ik doe dit jaar niet mee aan de wetenschapsbeurs.’

Het duurde even tot het tot me doordrong. We waren al sinds groep acht elk jaar partners bij de wetenschapsbeurs van Utah. ‘Wat?’

‘Eh... Nou... Weet je... Miles Fuller is verhuisd, dus het debatteam heeft een nieuwe deelnemer nodig, anders kunnen ze niet meer aan wedstrijden meedoen. Ik heb afgelopen semester “Spoken in het Openbaar” gedaan, samen met Mindy Perez. Zij vroeg of ik Miles wilde vervangen. Ze zei dat ik charisma en een aangeboren talent voor overtuiging heb.’

Ik kon een volle minuut niets uitbrengen. Hij sprak in mijn eigen taal, maar toch snapte ik niet wat hij zei. ‘Ben je lid geworden van het debatteam?’

Hij knikte.

‘Maar hun bijeenkomsten zijn op dezelfde dagen als de bètaclub.’

‘Weet ik.’ Aiden's blik zakte naar zijn schoot, alsof hij er niet meer tegen kon om me aan te kijken. ‘Ik ben gestopt met de bètaclub. Ik heb meneer Walden al een mail gestuurd.’

‘Ben je gestópt?’ Mijn stem werd zo hoog dat hij halverwege het laatste woord brak. Met het onaangename effect dat ik als een muis klonk. ‘Maar je bent mijn medevoorzitter!’

‘Jij bent toch beter in al die wetenschappelijke dingen dan ik.’

‘Ja, maar ik ben geen leider. Daarom had de groep op ons allebei gestemd. Samen. Ik heb je nodig.’

Aiden trok een gezicht, maar toen schudde hij heftig zijn hoofd. ‘Niet waar.’

‘Prima,’ zei ik, al voelde het totaal niet prima. ‘Maar zelfs al stop je ermee, je kunt nog steeds de wetenschapsbeurs met mij doen. Iedereen heeft al een partner. Anders moet ik het alleen doen.’

Aiden keek me eindelijk aan. Nu zag hij er nog schuldbewuster

uit. ‘Daar heb ik geen tijd voor. Mindy zegt dat het debatteren behoorlijk intens wordt. En met alle extra vakken die we dit semester hebben... De wetenschapsbeurs is een hoop werk.’

‘Dat weet ik! En we hebben al gewacht tot januari voordat we begonnen. Ik kan het niet in mijn eentje. Ik zal me moeten terugtrekken.’

‘Nee, dat hoeft niet,’ hield Aiden vol. ‘Je bent steengoed, Avery. Je vindt er wel iets op. Dat doe je altijd. En hé, als ik je niet meer afrem, win je waarschijnlijk eindelijk eens de eerste prijs.’

‘Hou je kop! Nee! Ik kan er niets van zonder jou!’

Aiden zuchtte en pakte mijn hand. ‘Aves,’ zei hij langzaam. ‘Dat is eigenlijk ook een beetje waarom ik ja heb gezegd tegen Mindy. Ik denk dat ik een poosje wat meer ruimte nodig heb.’

Heel even bleef de tijd stilstaan... Als een hart dat een slag oversloeg. En daarna was mijn leven voor altijd veranderd.

‘Ruimte? Hoe bedoel je?’ Ik wist wat hij bedoelde. Ik hoopte alleen vurig dat ik me vergiste, want anders had hij zojuist mijn hart in tweeën gescheurd, en dat trok ik niet. ‘Bedoel je dat je mijn vriend niet meer wilt zijn?’

Aiden schudde snel zijn hoofd. ‘Natuurlijk niet. Wij zullen altijd vrienden blijven. Dat weet je best. Maar, Aves, wij brengen meer tijd met elkaar door dan een Siamese tweeling. Ik denk dat het goed voor ons allebei zou zijn om eens wat meer met andere mensen om te gaan, snap je? Afzonderlijk, zeg maar. En...’ Weer een schouderophalen, en een moeizame slik. ‘Ik wil onze verjaardag dit jaar ook niet samen vieren. Ik wil eigenlijk mijn eigen ding doen.’

Na die laatste woorden klonk er een kreet en het gerinkel van glas uit de keuken. Ik was dankbaar voor de afleiding, tot ik besepte dat Cheryl daar bijna in trance naar ons stond te staren, met een hand voor haar mond en tranen in haar ogen. Het glas water dat ze had vastgehouden lag nu rond haar blote voeten op de vloer, in net zo veel kleine stukjes als mijn hart.

‘Mam!’ Aiden sprong op en raapte de grotere scherven op.

Ik ging een theedoek en de bezem pakken, maar bewoog me als een robot. Mijn lichaam werkte op de automatische piloot, omdat mijn brein verdoofd was van de shock.

Ik kon gewoonweg niet bevatten hoe dit was gebeurd.

Was de aardas plotseling gekanteld? Vervaagden de grenzen van ruimte en tijd, waardoor de realiteit zich versplinterde tot alternatieve universums? Was Park City stiekem de Duivelspoort, en was ik zonder het te merken in de hel beland?

Ik gaf Aiden de theedoek en veegde de rest van het glas op, maar toen ik het wilde weggoeien, botste ik op een muur van harde, zwertere spieren. ‘Sorry,’ mompelde ik tegen Grayson.

Hij stond heen en weer te kijken tussen zijn broer en mij, met een hap chocoladekoek nog in zijn openhangende mond.

‘Kun je even opzijaan? Je staat voor de vuilnisbak.’

Grayson schrok op. ‘O ja. Sorry.’ Hij stapte opzij en vluchtte de keuken uit, mompelend dat hij moest douchen.

Ik keek hem na, want dat was gemakkelijker dan naar Aiden kijken.

Achter me pakte Aidens hand de mijne. ‘Aves.’

Door zijn zachte stem begonnen mijn ogen te branden. Hij trok lichtjes aan mijn hand, maar ik kon me nog niet omdraaien. Ik stond op het punt te gaan huilen en wilde niet dat hij dat zag.

‘Avery.’

Na een aantal keer diep ademhalen ebde het brandende gevoel weg. Ik kon hem aankijken en een glimlach forceren, maar ik denk dat mijn gewonde trots het enige was wat de tranen op afstand hield.

‘Gaat het?’ vroeg Aiden.

Het antwoord was beslist nee, maar ik knikte toch. ‘Natuurlijk. Ja, natuurlijk, prima. Waarom niet? Het is maar een wetenschapsproject. Zoals je al zei, ik red me wel. Wat die andere dingen betreft, ik snap het, en het is cool. Als jij dat wilt. Het is vast leuk om wat dingetjes te veranderen.’

Leugen! Dikke vette leugen!

Het was zo'n grote leugen dat het pijn deed tot in mijn ziel, maar wat nog meer pijn deed was dat Aiden me geloofde. Hij slaakte een zucht en sloeg zijn armen om me heen. Zijn hele lichaam ontspande van opluchting. 'Ik ben blij dat je het snapt. Ik was zo bang dat je me zou haten en nooit meer met me zou praten.'

'Dat zou ik nooit kunnen,' mompelde ik.

Zijn greep verstrakte dankbaar, maar in plaats van me te omhelzen had hij net zo goed in mijn borst kunnen grijpen om het laatste beetje leven uit mijn hart te knijpen.

Ik kneep mijn ogen dicht. Ik trok dit niet meer. De tranen zouden niet eeuwig binnen blijven. Ik had nog een paar minuten, misschien seconden, voordat ik zou breken.

'Het is prima,' herhaalde ik, en ik maakte me los uit Aidens omhelzing. 'Je weet dat ik je nooit zou kunnen haten.'

Aiden glimlachte stralend naar me. 'Bedankt, Aves.' Hij kustte me op de wang en fluisterde: 'Je bent geweldig.'

Ik kon nu niet praten zonder mezelf te verraden, dus knikte ik alleen.

Cheryl moest gezien hebben hoe ik me daadwerkelijk voelde, want ze schraapte haar keel en vroeg Aiden of hij de vuilniszak vol glasscherven naar buiten wilde brengen.

Ze sloeg haar armen om me heen zodra hij weg was. 'Avery, ik vind het zo erg! Zo, zo erg! Ik snap het niet...' Ze liet haar stem wegsterven. Ze was net zo aangeslagen als ik.

'Het geeft niet, Cheryl. Het is prima. Echt.' Ik maakte me van haar los en rende bijna de keuken uit. Ik redde het maar tot aan de overloop voordat ik op de vloer zakte en in huilen uitbarstte.

Even later sloeg er beneden een deur dicht. Ik haalde diep adem en wist dat ik naar mijn kamer moest zien te komen voordat Aiden de hoek om kwam, maar het was mijn moeders stem die ik hoorde, niet die van Aiden.

Haar vrolijke 'Grayson! Avery! Help Aiden even met de boodschappen!' werd niet herhaald, zoals normaal gesproken zou zijn

gebeurd als we geen van beiden antwoordden. In plaats daarvan hoorde ik gedempt gefluister en toen een heel luide, geschrokken ademteug.

Cheryl had kennelijk mijn moeder op de hoogte gebracht, en ze hadden het er ongetwijfeld over hoe kapot ik ervan moest zijn.

Ik krabbelde overeind toen ik mijn moeder hoorde zeggen: 'Ik ga wel even met haar praten. Misschien moeten we vanavond dan maar met ons tweetjes oudejaarsavond vieren.'

Dat wilde ik echt niet. Ik hield van mijn moeder en zo, maar ik was er nog niet klaar voor om de waarheid onder ogen te zien. Ik was in shock. Stadium één van het rouwproces? Zeker weten.

Ik had ook geen behoefte aan een speciaal feestje uit medelijden terwijl de familie Kennedy deed alsof ze niet wisten waarom mijn moeder en ik er niet bij waren.

In paniek rende ik de eerste deur door die ik tegenkwam en ging er met mijn rug tegenaan staan. Ik had eerder paniekaanvallen gehad, maar nooit zo erg als deze. Ik was licht in mijn hoofd, alles aan mijn lichaam deed pijn, ik kon niet ademen en niet helder nadenken.

Ik was zo van het padje af dat ik de badkamer in was gehold terwijl Grayson onder de douche stond, en ik kreeg dat pas in de gaten toen hij zijn hoofd om het douchegordijn heen stak en verbaasd naar me keek. 'Aves, schat, ik ben hier even bezig.' Hij trok één wenkbrauw op en glimlachte scheef. 'Behalve als je erbij wilt komen...'

Op dat moment werd er op de deur geklopt en riep mijn moeders ongeruste stem mijn naam. Ik keek naar Grayson, en in een moment van pure paniek sprong ik bij hem achter het gordijn.

'Ho! Avery! Ik maakte maar een geintje!'

Ik hoorde Grayson wel, maar kon niet echt reageren. Ik leunde met mijn rug tegen de koele tegelmuur, sloot mijn ogen en liet het hete water over me heen stromen.

Er werd nog een keer geklopt, luider deze keer, en toen ging de deur open. 'Avery? Ben jij dat, liefde?'

Ik schudde heftig mijn hoofd, vurig hopend dat Grayson me niet

zou verraden. ‘Sorry, Kaitlin. Ik ben het maar.’

‘O. Sorry, Grayson. Ik dacht dat je Avery was.’

‘Ja, dat gebeurt me wel vaker,’ grapte hij.

Mijn moeder lachte en zuchtte toen diep. ‘Als je haar straks ziet, zeg dan maar dat ik haar zoek.’

‘Doe ik.’

De deur klikte dicht en het werd stil. Ik bleef daar zo lang staan dat ik hoofdpijn kreeg en duizelig werd. Mijn knieën knikten.

Grayson greep me snel onder mijn armen. ‘Avery, ademhalen,’ droeg hij me op.

Ik haalde adem. Toen de zuurstof zich door mijn longen verspreidde, besepte ik dat ik waarschijnlijk een volle minuut mijn adem had ingehouden. Letterlijk.

‘Aves,’ zei een lage, rustige stem. Ik voelde handen aan weerskanten van mijn gezicht.

Toen ik mijn ogen opendeed staarden Graysons mooie, doorringende blauwe ogen me van een paar centimeter afstand aan, waardoor ze mijn hele gezichtsveld vulden. ‘Gaaf het weer goed?’ vroeg hij.

Ik ademde misschien weer, maar het zou nooit meer ‘goed’ met me gaan. Ik sloeg mijn armen om hem heen en begon vreselijk te snikken tegen zijn borst.

Ik heb geen idee hoelang ik zo stond, terwijl ik me krampachtig aan Grayson vasthield en ik van binnen in stukken brak. Hoelang het ook duurde, Grayson liet me begaan. Hij hield me stevig vast en wiegde me onder het warme water van de douche, bleef bemoedigend tegen me fluisteren en me over mijn haar strelen.

Uiteindelijk ebde de paniekaanval weg en kreeg ik mezelf weer in de hand. En toen besepte ik natuurlijk dat ik onder de douche stond en me vasthield aan een spiernaakte Grayson Kennedy, en bovendien dat bepaalde delen van hem het niet oneens waren met de situatie.

Ik slaakte een kreet en probeerde me van hem los te rukken, maar

hij hield me vast en grinnikte. ‘Het is wat het is, Aves. Ik ben een warmbloedige vent die naakt onder de douche staat, met in zijn armen een kletsnat meisje van wie haar T-shirt nogal poëtisch aan haar verrassend indrukwekkende figuur plakt.’

Toen ik nog een kreet slaakte, liet Grayson me los. Hij lachte nog lang nadat ik de badkuip uit was geklommen. Ik voelde me niet eens schuldig toen ik zijn handdoek pikte en hij het zelf maar zou moeten uitzoeken als hij onder de douche vandaan kwam.



www.uitgeverijdefontein.nl

Oorspronkelijke titel: The Avery Shaw Experiment

Verschenen bij Bluefields Creative

© 2013 Kelly Oram

Voor deze uitgave:

© 2022 Uitgeverij De Fontein, Utrecht

Vertaling: Lia Belt

Omslagafbeelding: Lennart Wolfert

Omslagontwerp: Lennart Wolfert

Grafische verzorging: Crius Group

Uitgeverij De Fontein vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 261 6104 9 (e-book 978 90 261 6105 6)

NUR 284, 285